

דפים סח – סט

ק"ח. א. האם דין 'נותן טעם לפגם' קיים באיסור שרצים?

ב. עכבר שנפל לשכר או לחומץ, האם אסור?

ג. שרץ ושכבת זרע יבשים, האם הם מטמאים?

א. רב ששת אמר לבאר דעת רב שאע"פ שבכל התורה נוטל"פ מותר – בשרצים אסור, היות ומאוסים הם מעיקרם ואנשים בדלים מהם [וכגון עכבר של ישוב. אבל עכבר שדה עולה על שלחן מלכים], ואעפ"כ אסרתם תורה, אם כן הוא הדין כשפוגמים המאכל. ואולם הסיק רבא להלכה שגם בשרצים נוטל"פ מותר. (וכן הלכה. תוס').

השרצים עצמם, גם אותם הפגומים שאנשים בדלים מהם – האוכלם חייב, שכן אמרה תורה ולא חילקה בין עכבר הבית לעכבר השדה (ריטב"א). וי"א שהשרצים הפגומים אין בהם איסור שרצים של תורה (עפ"י בדק הבית לרא"ה ד, א).

ב. עכבר שנפל לשכר – רב אסר (כששהה בתוכו יום או יומים, ומשום 'כבוש כמבושל'. ראשונים) באופן שטעמו מורגש. ורבא נסתפק בדבר, שמא טעמו פוגם בשכר ואינו אסור כלל.

נפל לתוך חומץ – רבינא סובר לשעררו במאה, שאם כמות החומץ מרובה מהעכבר פי מאה – מותר. רב אחאי שיער בחמשים.

והסיקו הלכה בין בחומץ בין בשכר – בששים.

א. בירושלמי אמרו ששרץ אינו בטל כי אם באלף. ותלמודנו עיקר, שבטל בששים כשאר איסורים (תוס'. וי"מ דברי הירושלמי בפנים אחרות).

ב. ביין ובמשקים אחרים, כתבו הראשונים שהעכבר פוגם ומותר (ערמב"ן ריטב"א והגהות אשרי. וע' שו"ת הרשב"א שצד).

ג. נחתך העכבר לחתיכות דקות, שא"א להוציאם – הכל נאסר, שמא יבלע מהחתיכות.

ג. שרץ ושכבת זרע אינם מטמאים אלא לחים (במתם – כעין מותם; שכבת זרע – בראויה להזריע).

נראה לכאורה שאף שכבת זרע שאינה ראויה להוליד מטמאה כל שראויה להזריע, וכגון קטן מבן תשע שמזריע ואינו מוליד (ע' סנהדרין סח-ט), וכן עקר שמזריע אבל אין זרעו בר הולדה. וצ"ע בשכבת זרע דסריס שאינו מתקשה, שנראה לכאורה שממועט מ'שכבת זרע' (ע' סוטה כו:). א"כ אפשר שאינה מטמאת. ואולם לדברי הרופאים בזמננו שאפשר להתעבר בתשמיש באבר מת, נראה לכאורה שבכגון זה מטמאת.

דף סט

ק"ט. מהו שיעור ביטול לתרומה שנתערבה בחולין?

תנן (תרומות ד, ז), תרומה עולה באחד ומאה [לדברי רבי אליעזר צריך מאה חולין, ואין התרומה מכלל המאה. רבי יהושע אומר בטלה בתשעים ותשע חולין ועוד משהו. רבי יוסי בן משולם אומר: 'ועוד' זה הוא קב למאה סאה. הלכה כרבי אליעזר. עפ"י רמב"ם מאכ"א טו, יג תרומות יג, א]. והסמיכו דין זה על הכתוב (ירושלמי תרומות ד, ז; ספרי).

- א. הראשונים נקטו שהוא דין דרבנן, אבל מדאורייתא דין תרומה כדין שאר איסורים (ערש"י ותוס' נדה מז רע"א; תוס' ב"מ נג. יבמות פב חולין קטו: שו"ת הרשב"א תרצ"ה; ר"ן חולין ק; ראב"ן נג; טי"ד שכג, א). ויש מי שצדד שביטול במאה מדאורייתא (ע' אור שמח מאכ"א טו, טז. וכן יש סעד לכך מדברי רש"י במנחות עז: [ע' בגה"ש ב"מ שם. וכבר תמהו על לשון רש"י במנחות, הרש"ש שם והחזו"א (קדשים מב, כב)]. וכן מפשטות לשון רש"י בחולין צט. ד"ה שנתבשלו. וילה"ע גם מהתוס' זבחים עג ד"ה והתחנות וד"ה אלא, ע"ש).
- ב. במה דברים אמורים – בתערובת 'מין במינו', אבל מין בשאינו מינו, משערים בנותן טעם / בששים, כשאר איסורים (עפ"י חולין צז צט ובראשונים; תוס' וראשונים כאן; רמב"ם תרומות יג, ב ובפיה"מ ערלה ב, ג; ריטב"א ב"מ נג; תורת הבית ה, ה, ס, ט) ובהדושי הרשב"א לחולין). ויש מי שכתב, דוקא כשאיין שם ממשות אלא טעם בלבד, אבל אם יש ממשות מהתרומה – במאה (ערש"י חולין צט. ואין כן דעת התוס' שם ועוד).
- נתערב מין בשאינו מינו ואי אפשר לעמוד על הטעם, כגון שאין שם כהן לטעום – יש שחדשו שחזור הדין להיות כ'מין במינו' להיבטל במאה (כן באר בספר אור שמח מאכ"א טו, ל דברי הרמב"ם. וכ"כ בשו"ת משיב דבר ח"ה כז. וע' גם אור גדול ערלה ב, א; חזון יחזקאל). ואולם התוס' כתבו בששים (ע' בדבריהם כאן ובחולין צט ועוד. וכן נקט החזו"א (י"ד כז, י) וכתב שטעות סופר נפלה בדברי הרמב"ם). וכן בתערובת יבש ביבש שאין שם נתינת טעם – בששים (ע' בטור י"ד שכג).
- ג. ביטול תרומת חו"ל – ע' בבכורות כז.

קכ. השאיר כלי יין ביד עובד כוכבים והפליג, מתי היין מותר ומתי נאסר?

המניח חביות יין אצל עובד כוכבים, במקום חשוף או בקרון וספינה או בחנות; אם היו סתומות, אפילו הפליג (יותר מ)מיל, כל שלא הודיעו שהוא מפליג – מותרות. הודיעו שהוא מפליג, אם שהה כדי שינקב נקב במגופה ויסתום הנקב ויתיבש באופן שאינו ניכר – אסור. רשב"ג אומר: אין חוששים לנקב כזה אלא בכדי שיטול המגופה וישים מגופה אחרת ותתיבש. [ובשל טיט (שאינו לבן) – אמר ר' יוחנן: מודים חכמים לרשב"ג שאין חוששים לנקב, שאין מראהו משתנה לטיט הישן אלא בזמן ממושך יותר]. ופסק רבא הלכה כרשב"ג, שאין לחוש לנקב.

ואמרו שלדברי רבי אליעזר אין חוששים להחלפת המגופה, וכמותו אנו נוקטים להלכה. ואעפ"כ עתה אין מוסרים בידם חביות, כי חוששים לעשיית נקב דק שמתוכו שואב היין (ומחליף רע בטוב, או ישפוך מים חלף היין שנטל. ובמקום שאין לחוש לגניבה, כגון במקום מעבר וכו', שיראים ליטול מן היין – מותר ואין חוששים שמא נגע כי בזה"ז אינם רגילים בניסוך. תוס').

היה העכו"ם אוכל עמו על השלחן והיו שם כלי יין, והניחו ויצא – היין שעל השלחן אסור. שעל הדולבקי (= מקום הנחת כלי יין, שאינו מיועד לסעודה זו) – מותר. ואם אמר לו 'הוי מוזג ושתה', הואיל וחזק את ידיו בנתינת רשות, סמוכה דעתו יותר וחוששים לכולן, ואע"פ שלא אמר לו שהוא מפליג.

א. המניח עכו"ם אצל חביות פתוחות – אסורות, ואפילו לא הודיעו שהוא מפליג, שהרי ראהו מרחיק ויכול לגעת ביין ללא חשש. ואולם אם יכול לבוא במפתיע בכל שעה כגון בדרך עקלתון וכדו' – מותר (עפ"י תוס' בבאור הברייתא דטהרות). ודוקא כאשר יודע הגוי שאסור לו לגעת ביין, שע"כ יופסד היין ובעליו יתבענו. וכן רק באופן שהוא נתפס כגנב בנגיעתו, אבל אם יש לו תירוץ להשמיט עצמו לומר שנגע ללא ששם לב וכדו' – אסור (עפ"י ראשונים).

ב. היה ישראל יוצא ונכנס, אפילו כל היום כולו – מותר אף לכתחילה להניח הנכרי לבדו. אבל ביציאה לשהות [ולא הודיעו שישהה], אין מותר אלא בדיעבד (ע' חולין ג; ש"ך יו"ד קיה סקל"ב).
אפילו היה יוצא ונכנס ישראל קטן – מותר, ואפילו באיסור דאורייתא (עפ"י ש"ך סקל"ג).
דין מי שהיו חמריו ופועליו טעונים טהרות – נתבאר בחגיגה כ.

דף ע

קכא. מה דין היין בכל האופנים הבאים:

- א. יין הנמצא אצל זונה עובדת כוכבים וישראלים מסובין אצלה.
- ב. יין אצל זונה ישראלית, ועכו"ם מסובין אצלה.
- ג. עכו"ם נכנס לחדר של ישראל שיש בו יין וסגר הדלת אחריו, ובדלת ישנם בקעים שניתן להציץ דרכם, ונראה העכו"ם בין החביות.
- ד. עכו"ם הנמצא בין חביות יין, ויש אפשרות לראותו למי ששוהה בקומה עליונה או לנמצא מאחוריו בין החביות.
- ה. עכו"ם שנמצא בין חביות יין בבית. וכן פוגדק שננעל ונתייחד עכו"ם עם היין בתוכו, או ישראל שאמר לעכו"ם עמוד מבחוץ ושמור.
- ו. ישראל ועכו"ם שישבו סביב שלחן אחד, ושמעו ישראל שקוראים לבית הכנסת, או ישבו בספינה ושמעו קול שופר המודיע על כניסת השבת, ויצא – והיין נשאר במקום שישבו.
- ז. גנבים שפרצו לבתי העיר ופתחו חביות יין פתוחות.
- ח. גייסות שנכנסו לעיר ופתחו חביות הרבה.
- ט. נערה עכו"ם שנמצאה בינות לחביות וקצה-יין בידה.
- י. מוכר יין שמסר מפתחותיו לעכו"ם.
- יא. הצר משותפת לישראל ולעכו"ם שחילקהו והעמידו מחיצה נמוכה באמצע – מה דין החביות הנמצאות בחלקו של הישראל?

א. היין שנמצא במסיבת ישראלים אצל זונה עובדת כוכבים – מותר, שאמנם חשודים על הזנות אבל לא נחשדו על איסור יין נסך ואינם מניחים לה לנסך. כן אמר רבא.

כן הדין בזמן התלמוד, אבל עתה החשודים על הזנות ודאי חשודים על איסור יין נסך (ט"ז).

ב. זונה ישראלית ועובדי כוכבים מסובים אצלה – יינה אסור, שהואיל ומזולזלת היא אצלם נגררת אחריהם ואין יינה שמור מפניהם.

ג. עכו"ם שסגר הדלת בעדו (ונעלה. פוסקים) והיו בה בקיעים, ונמצא עומד בין החביות – זה היה מעשה והורה רבא להתיר את החביות שניתן לראותם דרך הפתחים שבדלת, ואילו שאר החביות אסורות.

ד. מעשה בבית אחד שישראל דר בקומה עליונה ועכו"ם בתחתונה, ושמעו קול מריבה ויצאו החוצה, ואחר כך הקדים העכו"ם להיכנס – והתיר רבא את היין שבבית. עוד מעשה בשאגת אריה שנשמעה בגת ומיהר העכו"ם להחבא בינות לחביות, והתיר רבא – לפי שנמנע מלנסך כי חושש שמא הישראל הקדים ועלה לקומה עליונה, או נחבא גם הוא בין החביות שמאחוריו ורואה את מעשהו.